

власником чи уповноваженою ним особою для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних чи комунальних установ, закладів та непідприємницьких товариств (узуфруктарія). У випадках встановлених законом узуфрукт державного чи комунального майна може бути встановлений для господарських товариств, 100 відсотків акцій (часток) якого належить державі або іншому господарському товариству, 100 відсотків акцій (часток) якого належать державі.

Автори також пропонують передбачити, що узуфрукт державного чи комунального майна може бути встановлено на будь-які види рухомого або нерухомого майна. Узуфруктрай зобов'язаний підтримувати цільове призначення, яке власник зафіксував на речі, утримувати передану на праві узуфрукту річ в належному стані, проводити її поточний, а за попередньої письмової згоди власника чи уповноваженого ним органу, капітальний ремонт речі. Узуфруктуарій зобов'язаний сплачувати податки, роялті, орендну плату за землю та інші витрати. Узуфруктуарій також несе витрати зі сплати зборів, пов'язані зі зберіганням, адмініструванням та звичайним обслуговуванням майна переданого на праві узуфрукту. Узуфруктарій не може відчужувати передане йому на праві узуфрукту майно, передавати його до статутного капіталу юридичних осіб, а також не може вчиняти щодо таких речей інші дії, наслідком яких може бути їх відчуження. Узуфрукт державного чи комунального майна може встановлюватися на певний строк, бути безстроковим, або ж до настання певної події чи досягнення певної мети.

Такі пропозиції народних депутатів дають підстави стверджувати, що законодавцем пропонується запровадження більш чітко сформульованого та опрацьованого речового права на чуже майно, ніж «право оперативного управління». При цьому законодавець пропонує взагалі відмовитись від права господарського відання як такого, що не виконує свого завдання та фактично шкодить правовій визначеності.

І хоч зазначеними зауваженнями до законопроекту 6013 не вичерпується перелік «ризиків» для його прийняття, однак вони є найбільш популярними. Ми ж вважаємо такі побоювання передчасними з огляду на те, що вони базуються на помилковому розумінні тексту Конституції України та поки не враховують доопрацювання законопроекту між першим та другим читанням.

1. *Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. С. 9-10.*

Селіванова І.Р.

*кандидат юридичних наук, доцент, науковий
співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ПРО ПРІОРИТЕТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

В Україні державна підтримка малого бізнесу вперше була впроваджена в 2000 році. Наразі механізм підтримки державою суб'єктів господарювання врегульовано низкою актів національного законодавства, зокрема, Господарським кодексом України [1, ст. 10, 16, 48], Указом Президента «Про державну підтримку малого підприємництва» [2], Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [3], Законом України «Про державну підтримку суднобудівної промисловості України» [4], Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [5], Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» [6], Порядком надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва» [7].

Економіко-правова проблематика діяльності малих та середніх підприємств та їх державної підтримки досліджувались багатьма вітчизняними та іноземними науковцями. Лише останнім часом ці питання розглядалися в колективній монографії НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ [8], монографії Коритіна Д.С., який досліджував правове регулювання господарської діяльності малих та середніх підприємств [9], дисертаціях Феофанової І.М., яка розглядала господарсько-правовий аспект допустимості державної допомоги [10] та Петрової Н.О, яка досліджувала адміністративно – правові засади моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні [11].

Активність таких наукових досліджень детермінована тією роллю, яку відіграють малі та середні підприємства в світовій економіці. Для країн ЄС, США та Японії вони є невід'ємним елементом економіки, на них припадає 50-53 % ВВП та від 50 до 79 % створених робочих місць і вони отримують постійну та комплексну підтримку зі сторони держави, зокрема, регулярне бюджетне фінансування [12]. За даними ООН загалом в світі на таких підприємствах задіяно 50% трудового населення світу та виробляється від 30 % до 60 % національного продукту, залежно від країни. В Україні до початку повномасштабної агресії росії малий та середній бізнес забезпечував близько 64% доданої вартості, 81,5% зайнятих працівників у суб'єктів господарювання та 37% податкових надходжень [13].

Соціальна значущість малого бізнесу обумовлена ще й тим, що сьогодні він становить основу середнього класу населення, який надає стабільність суспільству і забезпечує фінансовий розвиток господарства країни. Малі та середні підприємства виступають запорукою економічної конкуренції та є універсальною формою діяльності суб'єктів господарювання, яка найбільше відповідає узгодженню приватних інтересів засновників підприємств і публічних інтересів держави, яка реалізує економічну політику в інтересах населення України. Також малі підприємства мають серйозні переваги у порівнянні із великим бізнесом, зокрема, високу мобільність, гнучкість виробничої структури, прості організаційно-управлінські зв'язки, вузьку спеціалізацію видів бізнесу, спрямованість на ті сфери діяльності, які не вигідні і неприбуткові для великих підприємницьких структур, підтримання вільної конкуренції, адаптивність до мінливої кон'юнктури ринку, сприйнятливість для втілення інноваційних технологій [14]. Розуміючи важливість малого бізнесу для економіки, уряди зарубіжних країн використовуючи різноманітні інструменти державної підтримки: Так, Німеччина запустила 200 програм підтримки малого та середнього бізнесу під загальною назвою *Mittelstand*, які передбачають виділення на кредитування таких підприємств 15,5 млрд євро щорічно. Чимало уваги малому та середньому підприємству приділяють і в США. Бізнесу сприяють зниження податків та низка організацій на кшталт *U.S. Small Business Administration (SBA)*, яка понад 60 років займається підтримкою бізнесу й надає підприємствам фінансову та консультативну підтримку. Також організація виступає гарантом компанії перед кредиторами та надає позики до \$2 млн самостійно. Цікава практика розвитку малого та середнього бізнесу, яку згодом може перейняти й Україна, в Ізраїлі та Польщі. Уряд створює державні венчурні фонди, які інвестують в різні стартапи. Зараз в Польщі держбанк 60% усіх кредитів надає саме малому та середньому бізнесу. Максимальна сума такої гарантії становить до 1 мільйона євро, а вартість – перший рік безкоштовно, другий – 0,5% [13].

Значення малих та середніх підприємств для України неможливо переоцінити. В воєнний час їх ефективна діяльність сприяє збільшенню надходжень до бюджету та зменшенню рівня безробіття, а в повоєнний – вона має стати саме тим важелем, що прискорить ріст економіки та відбудову країни. Тому збільшення державної підтримки діяльності малих та середніх підприємств та вдосконалення механізму її надання є надзвичайно актуальним питанням для нашої держави.

Втім, науковці приходять до висновку, а бізнес його підтверджує, що в Україні умови діяльності малих та середніх підприємств є складними. Наразі до цих причин додалися і негативні наслідки повномасштабної агресії росії. Найбільше заважає бізнесу у відновленні нестача фінансових ресурсів у країні, а саме – неплатоспроможність клієнтів, недоступність кредитних коштів і власного капіталу бізнесу тощо.

Подолати наслідки війни і розвивати свою діяльність в повоєнний час допомагає такий ефективний інструмент, як державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва. Така підтримка держави включає фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу.

Найбільш відчутною для бізнесу є саме фінансова державна підтримка малих і середніх підприємств. Вона забезпечується шляхом запровадження державних програм кредитування, надання гарантій для отримання кредитів, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами тощо. Основними напрямками фінансової підтримки малого і середнього підприємництва на державному рівні є: 1. Надання фінансових продуктів та програм допомоги з боку державних банків; 2. Залучення безробітних до організації підприємницької діяльності, що є однією з активних форм підтримки безробітних, яка здійснюється Державною службою зайнятості у разі відсутності на ринку праці підходящої роботи; 3. Підтримка АПК з боку Мінагрополітики [14].

Втім, попри велике значення малого та середнього підприємництва для розвитку економіки України, особливо її післявоєнного відновлення, пріоритетність державної політики щодо його підтримки та розвитку не закріплена в чинному господарському законодавстві. Так, Господарський кодекс України в статті 10, що визначає основні напрями економічної політики держави, виділяє політику інституційних перетворень, до якої відносить державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання, без акценту на першочерговість підтримки малого і середнього підприємництва. В статті 48 Господарського кодексу України йде мова про державну підтримку підприємництва загалом, а щодо безпосередньо малого підприємництва – держава сприяє його розвитку та створює необхідні умови для цього. В свою чергу, визначаючи поняття малого та середнього підприємництва [1, ст. 55], Господарський кодекс України навіть не містить відсилання до спеціального закону, який власне визначає мету, принципи та основні напрями державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва. А безпосередньо Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [3] також не вважає підтримку такого підприємництва пріоритетом державної політики.

Така недооцінка феномену малого і середнього підприємництва та його державної підтримки є значним недоліком господарського законодавства України. Пріоритетність державної підтримки таких суб'єктів підприємництва має бути закріплена в Господарському кодексі України та неухильно реалізовуватись органами державної влади.

Наразі уряд анонсував розробку нової економічної моделі України як ресурсного центру Європи. Планується зосередити діяльність на десятиох ключових напрямках і реформах, одним з яких є проекти підтримки бізнесу. Виходячи з ролі малого та середнього підприємництва для економіки України, про яку йшлося вище, важливо, щоб значна частина такої підтримки направлялась саме цим суб'єктам.

1. *Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003р.* URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. *Про державну підтримку малого підприємництва: Указ президента від 12.05.1998 № 456/98* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/456/98#Text>.
3. *Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI* URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
4. *Про державну підтримку суднобудівної промисловості України : Закон України від 18.11.1999 № 1242-XIV.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

5. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014 № 1555-VII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.
6. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV, URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>.
7. Порядок надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва: постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>.
8. Нормативно-інституційне забезпечення сприяння господарській діяльності в інноваційному суспільстві: монографія / [Є. М. Білоусов, І. В. Борисов, Н. М. Ваняручук та ін.]; за ред. А. П. Гетьмана, О. О. Дмитрик, К. О. Токаревої. Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2020. 312 с. С 40-93.
9. Д.С. Коритін Д.С. Правове регулювання господарської діяльності малих та середніх підприємств НДІ ПЗІР НАПрН України (ndipzir.org.ua) URL: <https://ndipzir.org.ua/archives/7611><https://ndipzir.org.ua/archives/7611>.
10. Феофанова І.М. Дисертація. Допустимість державної допомог: господарсько-правовий аспект. URL <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/24192?show=full>.
11. Петрова Н.О Дисертація Адміністративно – правові засади моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні. URL https://science.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/P_Diss.pdf.
12. А. Р. Козак, Л. Л. Гевлич Роль та місце малого бізнесу в економіці України та світу URL: [file:///C:/Users/home/Downloads/11281-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-22404-1-10-20211115%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/home/Downloads/11281-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-22404-1-10-20211115%20(1).pdf).
13. Підтримати малий бізнес. Як Україна відстала від світу URL: https://espreso.tv/article/2017/07/11/malyu_seredniy_biznes.
14. Державна підтримка малого та середнього підприємництва URL: <https://ngoipr.org.ua/blog/derzhavna-pidtrymka-malogo-ta-serednogo-pidpryyemnytstva/>.

Сітченко Г.М.

аспірантка Харківського національного
університету внутрішніх справ

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Незважаючи на значну кількість наукових праць у сфері захисту корпоративних прав, для цивілістичної науки залишається актуальним питання створення цілісної концепції захисту прав учасників венчурного інвестування в Україні, вдосконалення чинного законодавства з огляду на їх специфіку та їх особливості такого захисту. Сильний інститут захисту венчурного інвестування з метою залучення приватних інвестицій цілком корелює із потребами економіки сьогодення. Тому нормотворчі процеси мають бути спрямовані на відображення реальної практики ринку венчурного капіталу, а не носити декларативний характер. Зважаючи на той факт, що, навіть переживаючи найтривожніший момент у своїй історії, Україна ставить перед собою амбітну, втім цілком реалістичну мету: до 2032 року здійснити стрибок від перехідної (транзитної) економіки до економіки, що розвивається. Також, у 2022 Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, який матеріалізував перспективи приєднання до євроспільноти, та є важливою рушійною силою щодо подальших реформ та стимулом для влади і громадян країни, позитивним сигналом для європейських і світових інвесторів [4]. Відбувається активна адаптація національного законодавства до європейського правового простору, поглиблення інтеграції українського бізнесу до ринків ЄС та масштабування транзакцій з українським елементом на ринках венчурного капіталу у світі, особливо успішні приклади з Англії та США, що викликає необхідність підвищення